

بررسی دیدگاه زنان در مورد رفتارهای باروری در قومیت

* ایوب مردانی

** عیدی محمد سواری

*** فرزاد مردانی

کد مقاله: ۸۸۰۹۲۱۰۱

چکیده

در این تحقیق به بررسی دیدگاه زنان در مورد رفتارهای باروری در قومیت در محدوده جغرافیایی شهرستان ایذه پرداخته شده است. فرض اصلی این است که بین اقوام کرد، ترک، عرب، لر و بلوچ ساکن در قلمرو جغرافیایی این پژوهش در زمینه رفتارهای باروری تفاوت معنی وجود ندارد. روش این پژوهش روش کیفی است و برای گردآوری داده‌ها از پرسش‌نامه محقق ساخته باز پاسخ استفاده شده است. جمعیت آماری پژوهش حاضر زنان لر، عرب، کرد، ترک و بلوچ ۲۰ تا ۴۰ ساله متاهل ساکن در شهرستان ایذه در سال ۱۳۸۸ است. نمونه‌ی آماری ۴۰ نفر است که به صورت تصادفی انتخاب شده‌اند. درباره‌ی آمار جمعیتی قومیت‌های مختلف ساکن در شهرستان ایذه اطلاعات دقیقی در دست نیست. اما آنچه مسلم است اکثر قریب اتفاق مردم شهرستان ایذه از قوم لر (لر بزرگ) هستند و قومیت‌های عرب، ترک، کرد و بلوچ به ترتیب در رده‌های بعدی قرار می‌گیرند. قبل ذکر تعداد افراد قوم بلوچ در شهرستان مذکور بسیار محدود هستند. به طور خلاصه نتایج این تحقیق نشان داده که در حال حاضر نگرش و رفتار باروری در همه گروه‌های قومی به هم نزدیک شده است و تفاوت قابل توجهی در نگرش و رفتار در زمینه باروری زنان قوم‌های مختلف وجود ندارد به عبارتی، تحقیق حاضر همگرایی رفتارهای باروری در جامعه مورد مطالعه را تأیید می‌کند.

واژگان کلیدی: تحولات باروری در ایران، روش تحقیق کیفی، مصاحبه عمیق، جمعیت‌شناسی مردم شناسانه، همگرایی رفتارهای باروری، پنج قوم ایرانی (کرد، لر، ترک، عرب، بلوچ)

* مدرس دانشگاه آزاد اسلامی واحد ایذه.

E-mail: Aeub_mardani@yahoo.com

** دانشجوی کارشناسی ارشد علوم اجتماعی.

*** کارشناس ارشد جغرافیا گرایش برنامه‌ریزی شهری.

مقدمه

سطح باروری جمعیت ایران در گذشته بالا و با نوسانات بسیاری همراه بوده است (سرابی، ۱۳۷۶؛ میرزایی، ۲۰۰۵). در سال‌های اخیر، کشور ایران گذار باروری سریعی را تجربه کرده است (عباسی شوازی و همکاران، ۲۰۰۳؛ حسینی چاوشی و همکاران، ۲۰۰۵؛ میرزایی و همکاران، ۱۳۸۲). کاهش باروری پدیده‌ای فراگیر در تمام استان‌ها و مناطق شهری و روستای ایران است (عباسی شوازی، ۲۰۰۲). کاهش نسبی سطح باروری در اوایل دهه ۱۳۵۰ نظر برخی از جمعیت‌شناسان و محققین جمعیتی را به خود جلب نمود. شروع کاهش باروری در بستر اجتماعی، فرهنگی، اجتماعی و اقتصادی آن زمان بیانگر تحول نسبتاً قابل توجهی است که در اثر فعالیت‌های تنظیم خانواده سال‌های قبل از آن صورت گرفته بود. با وجود این هنوز تفاوت‌های معنی‌دار در سطح باروری استان‌های ایران به ویژه در مناطق شهری و روستایی، وجود دارد (عباسی شوازی، ۱۳۸۰ و ۲۰۰۲). بررسی عباسی شوازی و همکاران (۱۳۸۳) نیز نشان داد که تفاوت معنی‌داری در میانگین فرزندان زنده به دنیای آمده‌ی زنان گروه‌های قومی و مذهبی وجود دارد. حسینی (۱۳۸۴) نیز در بررسی تفاوت‌های باروری زنان کرد و ترک ساکن در مناطق روستایی شهرستان قروه بر وجود تفاوت‌های معنی‌دار در متوسط زنده‌زایی نکاحی مادران کرد و ترک صحه گذاشت. در بررسی دیگر در مناطق روستایی شهرستان ارومیه (حسینی، ۱۳۸۳) نتیجه مشابهی به دست آمد. صادقی (۱۳۸۳) نیز در تحلیل رفتار باروری گروه‌های قومی در ایران نشان داد که زنان این گروه‌های قومی، نگرش‌های متفاوتی نسبت به شمار ایده آل فرزندان، موقعیت ایده‌آل ازدواج برای جوانان و برابری جنسیتی داشته‌اند. یافته‌های این بررسی همچنین گویای آن است که تفاوت باروری مادران کرد و ترک در زمینه‌های مختلف اقتصادی و اجتماعی با سطوح توسعه‌ی نابرابر به ترتیب، غیرمعنی‌دار و معنی‌دار است.

به این ترتیب، می‌توان گفت در ایران، علی‌رغم کاهش همزمان باروری در استان‌ها و مناطق شهری و روستایی، میزان کاهش در گروه‌های مختلف قومی و مذهبی به طور یکنواخت صورت نگرفته است. عباسی شوازی (۲۰۰۱) نشان داد که ترک‌ها زودتر از کردها به باروری جایگزینی، ۲/۱ فرزند برای هر زن، رسیده‌اند. این وضعیت سبب شده است شکاف بین میزان‌های رشد جمعیت‌های کرد و ترک از سال‌های میانه دهه ۱۳۷۰ به طور

منظم بیشتر شود، زیرا تفاوت‌های قومی در میزان‌های مرگ و میر به اندازه‌ای نیست که تفاوت‌های قومی در باروری را جبران کند.

با توجه به تغییر تعادل جمعیت‌شناختی، به ویژه در سطح منطقه‌ای و محلی، هرگونه تفاوت در میزان‌های تجدید نسل پیامدهای اقتصادی، اجتماعی، سیاسی، فرهنگی و در نهایت جمعیت‌شناختی مهمی برای گروه‌های قومی مورد بررسی و جامعه‌ی ایران خواهد داشت.

با توجه به بالا بودن سطح باروری در نقاط شهری و روستایی، همواره با تفاوت‌های قابل توجه باروری در استان‌های مختلف، کنترل رشد جمعیت و کاهش باروری به سطح پایین‌تر از در دهه ۱۳۵۰، مستلزم پیمودن راه پیچیده و درازمدت بود. بستر اجتماعی-فرهنگی جامعه نیز موفقیت برنامه‌های تنظیم خانواده و کاهش باروری در مدت زمان اندک را غیرقابل تصور می‌نمود. تحولات سیاسی و اجتماعی در نیمه دوم دهه‌ی ۱۳۵۰ شرایطی ایجاد نمود که اثرات فعالیت‌های انجام شده از سال‌های ۱۳۴۶ به بعد را در محاق قرار داد. نخستین اقدام عملی در این مورد توقف برنامه‌های تنظیم خانواده در بعد از انقلاب بود که بیشتر ریشه در شعارهای قبل و همزمان با انقلاب داشت که این‌گونه فعالیت‌ها را به نوعی برگرفته از سیاست‌های دیکته شده غرب می‌دانست.

عدم اعلام سیاست رسمی جمعیت در سال‌های اولیه‌ی انقلاب اسلامی زمینه را برای تعبیر و تفاسیر مختلفی توسط علمای مذهبی، صاحب‌نظران و سیاستمداران در مورد دیدگاه اسلام نسبت به تنظیم خانواده ایجاد نمود که طی آن ایده‌های پروناتالیستی شکل گرفت. شروع جنگ عراق و ایران و سیاست‌های دولتی به ویژه اعمال سیستم کوپنی برای تأمین مایحتاج اولیه‌ی مردم، زمینه‌های اجتماعی و سیاسی دیدگاه‌های پروناتالیستی را تقویت نمود.

نتیجه‌ی شرایط فوق، افزایش سطح باروری در سال‌های اوایل انقلاب بود. مطالعات اخیر نشان می‌دهد که میزان باروری کل در سال‌های اولیه‌ی انقلاب اسلامی افزایش یافت و به حدود ۷ فرزند در سال‌های ۱۳۶۰-۱۳۵۹ رسید. سیاست‌ها و برنامه‌های توسعه در آن زمان متمرکز بر پی‌گیری و تحقق شعارهای اجتماعی دوران انقلاب مبنی بر کاهش فاصله بین فقیر و غنی، گسترش امکانات و خدمات آموزشی و بهداشتی به روستاها و نقاط محروم،

ایجاد مدارس و ترغیب شیوهی دسترسی یکسان دختر و پسر به خدمات آموزشی بود. با این حال ضروری نبودن اعمال برنامه‌های تنظیم خانواده اندیشه مسلط دولت و سیاستمداران بود. به عبارتی، با توجه به اینکه دیدگاه فوق از پشتوانه‌ی مطالعه‌ی علمی و دقیق آثار و پیامدهای رشد جمعیت در آینده برخوردار نبود، ضرورت تدوین سیاست کنترل جمعیت بطور رسمی احساس نمی‌شد. شرایط فوق تأثیری دو جانبه بر رشد جمعیت و تحولات آتی آن داشت. از یکسو، عدم اعمال برنامه‌های تنظیم خانواده موجب افزایش رشد جمعیت در سال‌های اولیه دهه‌ی ۱۳۶۰ گردید، که آثار آن در کوتاه‌مدت ظاهر شد و از سوی دیگر اعمال برنامه‌های توسعه از جمله گسترش آموزش و بهداشت و نیز خدمات روستایی در کشور زمینه‌هایی برای تحولات اجتماعی و تغییر نگرش‌های مردم ایجاد نمود که تأثیرات آن یک دهه‌ی بعد مشهود گشت. چگونگی تغییر سیاست‌های جمعیتی در دو دهه‌ی اخیر توسط کاوه فیروز (۱۳۸۰) بررسی شده است. (شوازی و همکاران، ۱۳۸۱)

مطالعات انجام شده در مورد روند باروری در کشور بیانگر این است که باروری کل در کشور از سال‌های ۱۳۴۶ به بعد کاهش یافت. و سپس از اواخر سال‌های دهه‌ی ۱۳۶۰ سرعت چشمگیری به خود گرفت (عباسی‌شوازی، ۱۳۷۹ و ۱۳۸۱). بر مبنای داده‌های (بررسی ویژگی‌های بهداشتی - جمعیتی ایران) میزان باروری در سال‌های ۱۳۷۹ به حدود ۱/۲ کاهش یافته و بسیاری از نقاط شهری کشور نیز باروری پایین‌تر از حد جانشینی را تجربه نموده‌اند (همان منبع). بررسی تحولات باروری در استان‌های مختلف کشور طی سال‌های ۱۳۵۱ تا ۱۳۷۵ نشان داد که روند باروری در استان‌های مختلف از روند کل کشور پیروی کرده و تشابهاتی در روند باروری استان‌ها وجود داشته و بویژه در سال‌های اخیر فاصله باروری استان‌ها به هم نزدیک شده است (عباسی‌شوازی، ۱۳۸۱).

حجم و ترکیب گروه‌های قومی و مذهبی همواره مبنای پی‌ریزی دعاوی قومی، مشروعیت بخشیدن به جایگاه گروه‌های قومی و مذهبی و سهم آنها در نظام توزیع منابع است (طالب و دیگری، ۱۳۸۲). گروه‌های قومی و مذهبی با تأکید بر عوامل جمعیت‌شناختی تلاش می‌کنند تا منافع و موقعیت اقتصادی و سیاسی خود را بهبود بخشند و در رقابت با سایر گروه‌های قومی و مذهبی موقعیت چانه‌زنی خود را تقویت کنند. تحولات اخیر عراق

و تلاش گروه‌های قومی و مذهبی، به ویژه کردها و اهل تشیع، برای تصدی پست‌های سیاسی کلیدی، گواه روشنی است بر آنچه گفته شد (حسینی و دیگری، ۱۳۸۵).

هرچند سیاست‌گذاری‌های دولت، اجرای برنامه‌های تنظیم خانواده و کنترل موالید، نقش تعیین‌کننده‌ای در روندهای جمعیتی داشته است، اما نمی‌توان نقش عوامل دیگر را نادیده گرفت. در این سرزمین، توسعه‌ی بسیار نابرابر صورت گرفته و گروه‌های مختلف قومی به طور متفاوت در معرض تاثیرات مدرنیزاسیون، مثل تحصیلات، شهرنشینی، پزشکی، بهداشت و غیره قرار گرفته‌اند. با افزایش درجه‌ی مدرنیزاسیون، تصمیمات زوجین درباره‌ی شمار ایده‌آل فرزندان و زمان‌بندی موالید نه تنها به تأثیراتی که ممکن است یک خرده فرهنگ قومی بر آنها داشته باشد، بلکه به اندازه‌ی تعامل و درگیری آنها با نهادهای جدید نیز بستگی دارد (کالون، ۱۹۸۹).

در این تحقیق به بررسی دیدگاه زنان در مورد رفتارهای باروری در قومیت در محدوده‌ی جغرافیایی شهرستان ایذه پرداخته شد.

فرض اصلی: این تحقیق است که بین اقوام کرد، ترک، عرب، لر و بلوچ ساکن در شهرستان ایذه در زمینه‌ی رفتارهای باروری تفاوت معنی‌داری وجود ندارد.

علل کاهش باروری

کاهش باروری در بسیاری از جوامع جهان سوم به عنوان شروع موج سوم در این جوامع شناخته شده است. اولین تحول در این زمینه در اروپای غربی و امریکای شمالی در قرن نوزدهم به وقوع پیوست، دومین آن در اروپای شرقی، اروپای جنوبی و ژاپن پس از جنگ دوم جهانی (۱۹۴۵) رخ داد. یعنی زمانی که میزان باروری به طور سریعی کاهش یافت. روند کاهش موالید نشان‌دهنده پایان الگوی تغییرناپذیری می‌باشد که قرن‌ها جریان داشت و به عنوان یک حقیقت در سراسر عصر تاریخ نوین وجود داشته است.

در حالی که کاهش کلی در باروری مدت‌هاست که مشهود است. ولی علت این کاهش هنوز به خوبی روشن نیست. در عین حال پیداست که توسعه‌ی اقتصادی و جریان صنعتی شدن که زمینه‌ی کاهش باروری را در جهان توسعه یافته، را به وجود آورد لزوماً عامل عمده کاهش باروری در جهان سوم با داشتن فرهنگ سنتی نمی‌باشد. تجارب تاریخی

جوامع صنعتی حاکی از این است که کاهش باروری صرفاً و عموماً به دنبال کاهش مرگ و میر به وقوع پیوسته است. این در حالی است که کاهش عمومی مرگ و میر خود بدون کاهش چشمگیری در مرگ و میر اطفال، کاهش باروری را به دنبال نمی‌آورد.

کاهش باروری همچنین وابسته به یک دسته عوامل اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی است. که بر تصمیم زوج‌ها در ارتباط با تشکیل خانواده و اندازه‌ی خانواده ایده‌آل تأثیر می‌گذارد. از میان برداشتن تفاوت‌های مربوط به درآمد و ثروت در اختیار گذاردن فرصت‌های مختلف در مقابل زنان به نحوی که بتوانند از مشاغل سنتی به مشاغل جدید راه پیدا کنند، تعداد سال‌های آموزش، دسترسی داشتن به خدمات بهداشتی و پزشکی، هوشیاری و قدرت تصمیم‌گیری در مورد تعداد فرزندان و غیره همگی در کاهش میزان باروری نقش مؤثر دارند. بیکاری نیز از جمله مسائل عمده‌ی اجتماعی اقتصادی است که اثر عمده و مستقیمی بر باروری و میزان رشد جمعیت دارد. در شرایطی که زنان به راحتی نتوانند به نیروی کار بپیوندند و مردان قادر نباشند از طریق کار اعتبار و تأمین برای آینده خود کسب نمایند، جهت سرگرمی زنان از یک طرف و تأمین آتیه و پشتوانه بیشتر پدران از طرف دیگر در موارد زیادی، صاحب فرزندان بیشتر می‌گردند.

به هر حال تغییرات در باروری صرفاً در شرایطی قابل نیل است که برنامه‌های توسعه امکان دسترسی به تسهیلات بهداشتی و آموزش همگانی را به طور مساوی تضمین نمایند، و اشکال مختلف سوء تغذیه و نابرابری‌های اجتماعی و اقتصادی موجود در جامعه را از میان بردارد. در حالی که اشاعه‌ی برنامه‌های تنظیم خانواده عامل مهمی در کاهش باروری می‌باشد، پذیرش تنظیم خانواده در مقیاس وسیع خود به بهبود شرایط زندگی مردم مربوط می‌شود (شیخی، ۱۳۸۰).

عامل اجتماعی باروری

فرصت‌ها و انگیزه‌های باروری و بچه‌دار شدن از یک محیط به محیط دیگر بسیار فرق می‌کند و نتیجه‌ی آن تفاوت چشمگیر در تعداد فرزندان است که زنان دارند. شرایط زمانی، مکانی، الگوهای فرهنگی، هنجارهای اجتماعی و غیره چنین تفاوت‌هایی را به وجود می‌آورد. سوابق مربوط به باروری تحقیق شده توسط راسل و ماک ویرتر (۱۹۸۷)

نشان می‌دهد که قوم هوتریت که دارای ریشه سوئیسی می‌باشد، در اواخر قرن نوزدهم در داکوتای شمالی و جنوبی و کانادا جمعیتی حدود ۴۰۰ نفر داشت پس از گذشت حدود یک صد سال جمعیت آن بالغ بر ۱۵۰۰۰ نفر شد. در دهه ۱۹۳۰ میانگین تعداد فرزندان زنان قبیله هوتریت بیش از ۱۲ فرزند گزارش شده است. رمز چنین جریانی را می‌توان در سن پائین ازدواج، تغذیه مناسب توجهات پزشکی و پیروی کردن از فرامین مذهبی آنها یعنی «مثمر باش و تکثیر کن» یافت.

به هر حال تاکنون قوم یا گروهی نظیر هوتریت شناخته نشده است که چنین باروری طبیعی داشته باشد. یعنی نزدیک به حد بیولوژیک که حدود ۱۵ فرزند برای یک زن می‌باشد. براساس تحقیقات بعمل آمده در کشور کنیا بین سال‌های ۷۳-۱۹۷۲ بالاترین میزان باروری خود در سطح ملی میانگین ۸ فرزند برای یک زن را گزارش کرده است. این شاخص جمعیتی برای ایران در سال ۱۳۶۵ شمسی ۶/۲ فرزند برای یک زن برآورد شده است.

این در حالی است که اغلب کشورهای صنعتی دارای میانگین‌های کمتر از ۲ فرزند برای یک زن گزارش شده است. در پاسخ و توجیه این تفاوت چشمگیر می‌بایست به دو موضوع اشاره کرد: اول اینکه تغییرات در باروری چگونه به وجود می‌آید؟ و اینکه چه وسایلی در اختیار است تا بدان وسیله موالید را محدود کرد یا آنها را تشویق و افزایش داد؟ دوم اینکه چرا مردم می‌بایست وادار گردند تا وسایل مختلف را جهت کنترل باروری به کار برند یا نبرند؟

تحت تأثیر عوامل بیولوژیک، اجتماعی، فرهنگی، محیطی و غیره در باروری تغییر به وجود می‌آید یا می‌توان در آن تغییر به وجود آورد. وسایل در اختیار و کم و کیف استفاده از آنها، سیاست دولت‌ها، مدیریت جمعیتی، آگاهی‌های اجتماعی و غیره از جمله عواملی هستند که در تجدید یا تشویق باروری نقش مؤثر دارند. تغییر در ساختارهای اجتماعی-اقتصادی جوامع، نیاز کمتر به نیروی انسانی، از بین رفتن شیوه‌های تولید به روش سنتی، گسترش اتوماسیون، خودکار کردن، گسترش علوم دارویی و پزشکی، افزایش شانس بقاء تا به حد باروری رسیدن و وسایلی از این قبیل همگی چرائی استفاده از وسائل مختلف کنترل باروری را اثبات می‌کنند. فرهنگ باروری جدید در جوامع صنعتی این

نگرش را در جامعه و بین زنان اشاعه داده و تقویت کرده است که برآن اساس زنان تا سن ۳۰ سالگی بچه‌های خود را به دنیا بیاورند و از ۴۰ سالگی بعد بدون مشکل بچه‌داری به زندگی خود ادامه دهند (شیخی، ۱۳۸۰).

روش‌شناسی

در روش‌های تحقیق کیفی از تکنیک‌های مختلفی از جمله مشاهده‌ی عمومی، مشاهده‌ی مشارکتی و مصاحبه‌ی عمیق و مصاحبه‌ی گروهی استفاده می‌شود. در مصاحبه‌ی عمیق معمولاً تعداد معدودی از پاسخگویان با توجه به شرایط خاصی که مبتنی بر هدف مطالعه است، انتخاب می‌گردند. و سپس محقق در جستجوی یافتن پاسخی برای سؤال‌های خود به مصاحبه با پاسخگو می‌پردازد. در این تحقیق محقق روش مصاحبه عمیق را با استفاده از پرسشنامه انتخاب نموده است.

جمعیت آماری پژوهش حاضر زنان لر، عرب، کرد، ترک و بلوچ ۲۰ تا ۴۰ ساله‌ی متأهل ساکن در شهرستان ایذه در سال ۱۳۸۸ است. درباره‌ی آمار جمعیتی قومیت‌های مختلف ساکن در شهرستان ایذه اطلاعات دقیقی در دست نیست. اما آنچه مسلم است اکثر قریب به اتفاق مردم شهرستان ایذه از قوم لر(لر بزرگ) هستند. قومیت‌های عرب، ترک، کرد و بلوچ به ترتیب در رده‌های بعدی قرار می‌گیرند. قابل ذکر است که تعداد افراد قوم بلوچ در شهرستان مذکور بسیار محدود هستند.

با استفاده از روش نمونه‌گیری تصادفی طبقه‌ای متناسب با حجم قومیت‌های جامعه از بین زنان جامعه آماری ۴۰ نفر (۱۵ نفر لر، ۱۰ نفر عرب، ۱۰ نفر ترک، ۱۰ نفر کرد و ۵ نفر بلوچ) انتخاب و اطلاعات لازم درباره‌ی پرسش‌های تحقیق از آنان گردآوری شد. روش انتخاب پاسخگویان به این صورت بوده که با مراجعه به مراکز بهداشتی و درمانی (واحدهای تنظیم خانواده)، در بین مراجعه‌کنندگان افرادی که از نظر قومیت به یکی از پنج قوم ذکر شده وابسته بوده‌اند، شناسایی و تعداد افراد هر قومیت تعیین و سپس از میان هر قومیت تعداد بصورت تصادفی به عنوان نمونه انتخاب گردید و سپس با هماهنگی قبلی جهت مصاحبه و تکمیل پرسشنامه به منزل آنان مراجعه و با استفاده از مصاحبه، اطلاعات گردآوری شد.

موضوعات مورد بررسی

موضوعات ارائه شده در این تحقیق حول محور عناصری هم چون: تعداد فرزندان ایده آل، هدف از بچه دار شدن، عکس العمل مادران فرزند از دست داده، تاثیر ارزش های سنتی بر تولید مثل خانواده ها، اعتقاد به دیدگاه های گذشتگان در باره نظریه های قدیمی ها بر لزوم فرزند، تفاوت دختر و پسر، نقش والدین در ازدواج، روش های کنترل جمعیت خانواده، وضعیت اقتصادی و تاثیر آن بر باروری، وضعیت زنان در خانواده، نقش تقدیر الهی در باروری، و سقط جنین قرار گرفت و پیرامون آن تحقیق انجام گردید.

یافته های تحقیق

سطح باروری و تعداد فرزندان ایده آل

براساس مطالعات گذشته در سال ۱۳۷۹ زنان مورد مطالعه بطور متوسط دارای ۱/۴ فرزند بوده اند تعداد ۷ زن دارای ۱ یا ۲ فرزند، ۴ زن دارای ۳ فرزند، ۴ زن دارای ۴ فرزند و ۱۰ زن دارای ۵ فرزند یا بیشتر بودند. (عباسی شوازی، ۱۳۸۱)

از پاسخ دهندگان سؤال گردید که در ابتدای ازدواج تعداد فرزندان ایده آل شما چند نفر بوده است؟

از پاسخ های پاسخ دهندگان می توان اینگونه نتیجه گیری نمود که نگرش قومیت های مختلف ایران در مورد تعداد ایده آل فرزندان متفاوت است. اما این تفاوت چندان مشهود نیست. کردها و عرب ها ۳ فرزند و لر، بلوچ و ترک ۲ فرزند را ایده آل می دانند. لذا اعداد مذکور تفاوت چندان را با هم نشان نمی دهند. ریشه ی تمایل افراد به فرزندان کم را می توان در عوامل مختلف از جمله عوامل فرهنگی، اقتصادی، آموزشی، تربیتی، تبلیغاتی و غیره جستجو کرد.

در قسمت دوم سؤال اول در خصوص عکس العمل پاسخ دهنده و یا زنان اطراف او در زمانی که فرزندشان را از دست می دهند سؤال شد که پاسخ ها به شرح زیر بوده است.

با توجه به پاسخ‌های ارائه شده پاسخ‌دهندگان صرفاً به ابعاد روحی و روانی از دست دادن فرزندان اشاره نموده‌اند و هیچ‌گونه اشاره به اینکه در صورت از دست دادن فرزند به بچه‌دار شدن مجدد فکر می‌کنند، ننموده‌اند.

هزینه - فایده - کیفیت - کمیت فرزندان

ارزش فرزند برای والدین از جمله موضوعاتی است که در تبیین باروری در سطح خرد، مطرح شده است. براساس نظریه‌ی اقتصاد باروری، هرگاه هزینه‌های عمومی فرزندان از قبیل هزینه‌های تعلیم و تربیت، بهداشت و درمان و غیره افزایش یابد، تقاضا برای فرزند کاهش می‌یابد (عباسی شوازی، ۱۳۸۱). عده‌ای علت کاهش باروری در جوامع صنعتی نسبت به جوامع سنتی را موضوع جریان ثروت می‌دانند. ولی دلیل بالا بودن باروری در کشورهای در حال توسعه و جوامع کشاورزی را ناشی از کار فرزندان در خانواده و کمک و خدماتی که فرزندان برای والدین ارائه می‌کنند، می‌دانند. یکی از فرضیاتی که در سال‌های اخیر در مورد علت کاهش سریع باروری در ایران قوت گرفته است، مشکلات اقتصادی و تأثیر آن بر رفتارهای باروری زوجین است. فرزندان امروزه نقش چندانی در افزایش درآمد و خانواده ندارند و از طرفی خانواده‌ها باید برای آموزش و تحصیلات آنان برنامه‌ریزی کنند و تربیت صحیح فرزندان نیز برای والدین در اولویت قرار دارد. یکی دیگر از پرسش‌های مطرح شده این است که هدف شما از فرزندآوری چیست؟

بیشتر پاسخ‌دهندگان برنامه‌ریزی برای تحویل فرزندان سالم به جامعه را هدف اول و کمک به خانواده و بقای نسل و گرم شدن زندگی مشترک را از اهداف بعدی خود از فرزندآوری ذکر کردند. داشتن فرزندان سالم که برای خانواده، جامعه و کشور مفید باشند، از آمال و آرزوهای دیرینه‌ی ایرانیان است. آرزوی داشتن فرزندان خوب به تنهایی کفایت نمی‌کند. والدین باید از مسائل تربیتی کودکان و روش‌های آن و شیوه‌ی تأثیرگذاری بر کودک اطلاع داشته باشند. زیرا عمل کردن بدون داشتن اطلاع کافی نه تنها آنها را به هدف نمی‌رساند. بلکه حتی ممکن است از هدفشان نیز دور نماید. (متمدی، ۱۳۷۴)

لذا در این بخش سؤالی مطرح گردید مبنی بر اینکه آیا از نظر شما تعداد فرزندان بر

روی تربیت آنها می‌تواند تأثیر داشته باشد یا خیر؟

از مقایسه‌ی پاسخ‌های اقوام مختلف این نتیجه به دست می‌آید که اگر تعداد فرزندان کمتر باشد رسیدگی به مسایل تربیتی و آموزشی آنها برای والدین امکان‌پذیرتر و ساده خواهد بود.

ارزش‌های سنتی

شناخت زمینه‌های ذهنی، درباره‌ی یکی از مهم‌ترین پدیده‌های حیات جامعه‌ی امروز ایران، ارزش‌های سنتی در خصوص تنظیم خانواده می‌باشد. جامعه‌ای که تصمیم دارد از انفجار جمعیت دور بماند و امکانات آن با افزایش هندسی جمعیت همسو و موافق نیست، به اندیشه‌های در این زمینه وجود دارد، باید توجه کند (محسنی، ۱۳۷۹). موضوع با دو سؤال مورد بررسی قرار گرفته است.

سؤال اول اینکه تا چه اندازه فرزندآوری خانواده‌ها تحت تأثیر ارزش‌های سنتی قرار دارد؟ که پاسخ‌های پاسخ‌دهندگان به شرح زیر بوده است:

جدول شماره‌ی ۱: دیدگاه زنان اقوام ایرانی در مورد تأثیر ارزش‌های سنتی بر فرزندآوری

| قومیت | نظرات |
|-------|---|
| کرد | تاحدودی و بیشتر در بین خانواده‌هایی که بسیار به ارزش‌های سنتی بایبند هستند بیشتر در روستاها هنوز نسبتاً کم‌رنگ نشده است. |
| بلوچ | تقریباً خانواده من تحت تأثیر سنت‌های قدیمی قرار دارند |
| لر | هشتاد درصد |
| عرب | من به سنت‌های قبلی کاری ندارم خودم تصمیم می‌گیرم |
| ترک | شاید در بعضی از مناطقی که هنوز ارزش‌های سنتی جایگاه خاصی دارد در مورد فرزندآوری و تعداد فرزندان ارزش‌های سنتی و سنت‌گرایی هنوز مورد استفاده باشد. |

با توجه به پاسخ‌های ارائه شده می‌توان نتیجه گرفت که هنوز سنت‌های خانوادگی پا برجا بوده و خانواده‌ها به آن مقید و پای‌بند می‌باشند. که این نشانه دهنده‌ی آن است که با وجود تغییراتی که در کم و کیف دیدگاه افراد نسبت به ارزش‌های سنتی بوجود آمده، هنوز آن ارزش‌ها مورد احترام جامعه هستند.

در بعد دوم ارزش‌های سنتی با طرح سؤالی به این عنوان که آیا هنوز خانواده‌ها به موضوعاتی از قبیل «فرزند عصای دست در زمان پیری است» و یا اینکه «فرزند باعث حفظ نام و سنت خانواده است» اعتقاد دارید؟

پاسخ‌های پاسخ‌دهندگان نشان دهنده‌ی آن است که کردها و ترک‌ها فرزندان را ادامه‌دهندگان نسل، بلوچ‌ها فرزندان را و یاوران خود در زمان پیری می‌دانند لرها تربیت خوب و عرب‌ها مفید بودن فرزند برای جامعه را مورد تأکید قرار دادند. این موضوع نشان

می‌دهند که هنوز اقوام ایرانی به سنت‌ها و ارزش‌های قدیمی در جامعه وفادار می‌باشند (محسنی، ۱۳۷۹).

ترجیح جنسی

ترجیح جنسی و علاقه به داشتن فرزند خاص و به ویژه پسر الگوی مرسوم کشورهای در حال توسعه و به خصوص در کشورهایی آسیایی بوده است. برخی علت بالا بودن باروری را تا اندازه‌ای ناشی از تقاضا برای فرزند پسر می‌دانند. (عباسی‌شوازی، ۱۳۸۱)

لذا در این زمینه این سؤال مطرح گردید که آیا داشتن فرزند دختر یا پسر برای شما تفاوت می‌کند یا خیر؟

قریب به اتفاق پاسخ‌دهندگان به ارجحیت جنسی فرزند اعتقادی ندارند. دختر یا پسر بودن فرزند را مهم تلقی نمی‌کنند، به جای ارجحیت جنسی فرزندان پارامترهای دیگری را مد نظر قرار می‌دهند. به طوری که کردها اراده‌ی خداوند، بلوچ‌ها سالم و مفید بودن فرزندان برای خانواده و جامعه، عرب‌ها و لرها سالم بودن فرزند و ترک‌ها رزاقیت خداوند در این زمینه را مورد تأکید قرار دادند.

در سؤال دوم از پاسخ‌دهندگان درباره‌ی نحوه شکل‌گیری و نقش والدین در ازدواج سؤال گردید:

قریب به اتفاق پاسخ‌دهندگان نقش والدین را در ازدواج مؤثر می‌دانند و نظرات آنان را به جهت تجربیات فراوان مؤثر در تشکیل خانواده یافته‌اند.

در سؤال سوم در صورتی که دختری دیپلم گرفت و در دانشگاه قبول شد و همزمان خواستگاری برای وی پیدا شد آیا به نظر شما دختر باید ازدواج کند یا اینکه درسش را ادامه دهد؟

جدول شماره ۲: دیدگاه زنان اقوام ایرانی در مورد ازدواج یا ادامه تحصیل برای دختران

| قومیت | نظرات |
|-------|--|
| کرد | اگر خواستگار واقعا دختر را دوست داشت و هدف تفاهم بین دو نفر باشد ازدواج کند و با برنامه ریزی به تحصیل خود ادامه دهد |
| بلوچ | به نظر من بهتر است که ادامه تحصیل دهید و بعد ازدواج نمایید. |
| لر | بستگی به نظر فرد دارد از اینکه کدامیک هدف مهم و اصلی زندگی‌اش می‌باشد و از نظر من باز هم بستگی به معیارهای منتخب برای انتخاب همسر می‌باشد |
| عرب | درسش را ادامه دهد و بعد ازدواج نماید |
| ترک | این یک نظر شخصی می‌باشد که اگر دختر بتواند شوهر آینده یا همان خواستگار را راضی کند بعد ازدواج درسش را ادامه دهد می‌تواند ازدواج کند ولی اگر دوست داشت هر کدام از راهها را به صلاح خود باشد انتخاب کند. |

با دقت در پاسخ‌های ارایه شده توسط اقوام مختلف چنین استنباط می‌شود که ازدواج تحت تأثیر شرایط ادامه تحصیل است. به طوری که ترک‌ها و کردها تلویحاً ازدواج را منوط به فراهم بودن شرایط ادامه تحصیل می‌دانند عرب‌ها و بلوچ‌ها برای ادامه تحصیل در مقایسه با ازدواج ارجحیت قایل هستند. اما نظر لرها این است که افراد برای تصمیم‌گیری در این مورد با هم متفاوت هستند. این که ازدواج برای فرد مهمتر است یا ادامه تحصیل، شرایط و دیدگاه‌های شخصی افراد تعیین‌کننده است.

تنظیم خانواده

تحول در استفاده از وسائل پیشگیری و تنظیم خانواده ناشی از تحول در رفتار فردی است که خود از تغییرات اجتماعی سرچشمه می‌گیرد. این جریان خود در برگیرنده‌ی هنجارهای جدید، فضای عمومی، عقیدتی، فکری جدید و زیربنای مربوط به خدمات جدید است. تنظیم خانواده در حالی که ناجی و بهبود بخش زندگی است، تأثیر بسزایی بر کیفیت زندگی، سلامت خانواده، بهره‌مند شدن از سطح زندگی بالا و استفاده‌ی بهتر از تواناییهای افراد و اعضای درون خانواده دارد (شیخی، ۱۳۸۳). در این زمینه دو سؤال مطرح گردید که پاسخ‌های آنها به شرح زیر است:

سؤال اول بدین ترتیب است که: منبع آگاهی و اطلاع شما در مورد وسایل تنظیم خانواده

چیست؟

جدول شماره‌ی ۳: دیدگاه زنان اقوام ایرانی در مورد وسایل تنظیم خانواده

| نظرات | قومیت |
|---|-------|
| بوسیله پایگاه‌های بهداشت خانواده | کرد |
| از گذشته تا حال کمی تغییر کرده است | بلوچ |
| بسیار کم | لر |
| در گذشته با راهنمایی ماموریتی بهداشت و افراد تحصیلکرده و بی‌امروزه از طریق رسانه‌های ارتباط جمعی و مراکز بهداشتی و محیط استفاده می‌شود | عرب |
| در گذشته خانواده‌ها به خاطر اینکه در حال کوچ کردن یا در روستاها زندگی می‌کردند تنظیم خانواده واقعاً نبود و کمبود شبکه‌های بهداشت و درمان نیز مشاهده می‌شود همچنین خانواده‌ها اطلاع کافی و لازم در این مورد را نداشتند ولی در رسانه‌ها و روزنامه‌ها و مجلات اطلاعات لازم را به خانواده‌ها فراهم آورده‌اند که به فکر تنظیم خانواده باشند. | ترک |

با توجه به نظرات مندرج در جدول شماره‌ی ۳ کردها و عرب‌ها پایگاه‌های بهداشتی تنظیم خانواده و ترک‌ها علاوه بر پایگاه‌های بهداشتی تنظیم خانواده، رسانه‌های ارتباط جمعی را منبع آگاهی و اطلاع خود در مورد وسایل تنظیم خانواده ذکر کرده‌اند. لرها و بلوچ‌ها متعقدند که دانش و آگاهی آنها در مورد وسایل تنظیم خانواده تغییر کمی داشته است. طرح پایگاه‌های بهداشت به عنوان یک طرح موفق در تنظیم خانواده همواره مورد

نظر کارشناسان قرار گرفته است. همانگونه که از پاسخ‌ها برمی‌آید این طرح با انتقال اطلاعات و افزایش آگاهی‌ها در این زمینه موفق عمل نموده است.

در سؤال دوم پرسیده شد که فاصله سنی بین ازدواج و اولین حاملگی در گذشته و در حال چگونه بوده است؟

جدول شماره ۴: دیدگاه زنان اقوام ایرانی در مورد فاصله سنی بین ازدواج و اولین حاملگی

| قومیت | نظرات |
|-------|---|
| کرد | کاملاً متفاوت بوده است قبلاً وسایل جلوگیری در دسترس نبوده است ولی امروزه در اوایل ازدواج می‌توان تا یک مدت محدود از حاملگی ناخواسته جلوگیری کرد |
| بلوچ | در گذشته فاصله خیلی کم بوده است اما اینک منتظر موقعیت مناسب برای حاملگی می‌مانند |
| لر | با توجه به بالا رفتن سن ازدواج تفاوت چشمگیری ایجاد شده است. |
| عرب | در گذشته بعد از ازدواج بلافاصله حامله می‌شدند اما حالا بعد از سه الی پنج سال زنان حامله می‌شوند. |
| ترک | تفاوت وجود دارد در گذشته ازدواج‌ها در سنین کم و حاملگی‌ها در همان دوران اول ازدواج صورت می‌گرفته ولی حالا سن ازدواج کاملاً بالا رفته و زوجی با توافق تا سالهای بعد از ازدواج حاضر به بچه دار شدن نیستند |

با توجه به پاسخ‌های ارائه شده می‌توان عنوان نمود که بین ازدواج و فاصله اولین فرزند بعد از ازدواج نسبت به گذشته تغییر یافته است و این تغییر در پاسخ‌های ارائه شده کاملاً مشهود است.

اقتصاد و باروری

بر مبنای نظریه‌ی اقتصاد باروری وضعیت اقتصادی و آرزوهای اقتصادی در جامعه یکی از عوامل مؤثر بر باروری خانواده است. در تحقیق حاضر به منظور بررسی نگرش زنان در مورد تأثیر عوامل اقتصادی بر باروری سؤال شد که آیا وضعیت اقتصادی خانواده در تعداد فرزندان که یک زن به دنیا می‌آورد تأثیر دارد یا خیر (عباسی‌شوازی، ۱۳۸۱).

سؤال اول در این زمینه بدین شرح است: آیا به نظر شما بهبود وضعیت اقتصادی خانواده در تعداد فرزندان که یک زن به دنیا می‌آورد تأثیر دارد یا خیر؟

تمامی پاسخ دهندگان با سؤال فوق موافق بوده و آن را تأیید نموده‌اند. مضافاً اینکه بر این مطلب تکیه داشته‌اند که وضعیت اقتصادی مناسب در باروری و نتیجه‌ی آن که تربیت فرزندان می‌باشد تأثیر مستقیم دارد. سؤال دوم در این زمینه نشان‌دهنده‌ی جهت رابطه‌ی (مثبت یا منفی) وضعیت اقتصادی و تعداد فرزندان است.

در سؤال دوم عنوان شده که آیا در صورتی که والدین درآمد بالاتری داشته باشند حاضرند فرزند دیگری بدنیا بیاورند؟

پاسخ‌ها نشان دادند که بلوچ‌ها، عرب‌ها و لرها به این نکته که وضعیت اقتصادی با افزایش تعداد فرزندان رابطه مستقیم دارد، مخالف بودند. یعنی اینکه ازدیاد تعداد فرزندان را متأثر از وضعیت اقتصادی مطلوب نمی‌دانند. لرها و ترک‌ها ازدیاد یا کاهش فرزندان را متأثر از سلیقه‌ی افراد و نظر خانواده می‌دانند. در نتیجه می‌توان گفت که قریب به اتفاق پاسخ‌دهندگان با سؤال فوق مخالف بوده و بهبود وضعیت مالی را از عوامل مؤثر در زیاد شدن فرزندان نمی‌دانند.

موقعیت زنان در خانواده

اشتغال زنان نقش تعیین‌کننده‌ای در زندگی زنان، کودکان و حتی تأثیر بسیاری زیادی در تغییر و دگرگونی نقش‌ها و مناسبات اجتماعی موجود دارد. بدون شرکت گسترده زنان در همه حوزه‌های اقتصادی و صنعتی، هیچ جامعه‌ای نمی‌تواند به پیشرفت و توسعه دست یابد. هرچند مشاغل غیررسمی و کار خانگی زنان در محاسبه آماری مطرح نمی‌شود، اما بدون شک نقش بسیار بزرگی در تولید ناخالص ملی و در آمد خانواده دارد (کشاورز، ۱۳۸۲).

سؤال که در این جا مطرح می‌شود این است که به نظر شما وضعیت زنان در خانواده و جامعه به چه صورت است؟

جدول شماره ۵: دیدگاه زنان اقوام ایرانی در مورد وضعیت زنان در خانواده و جامعه

| نظرات | قومیت |
|---|-------|
| زنان پایگاه عاطفی برای همسر و فرزندان خود می‌باشند | کرد |
| در جامعه امروز پیشرفت زیادی کرده است | بلوچ |
| امروزه زنان نقش روشن و واضحی در خانواده و همچنین جامعه دارند. | لر |
| زنان و مردان از حقوق تساوی برخوردارند. | عرب |
| در خانواده‌های مختلف وضعیت زنان متفاوت است. | ترک |

همانگونه که عنوان شد بلوچ‌ها و لرها معتقدند که امروزه زنان به جهت تغییر ساختار جوامع نقش بیشتری در خانواده و جامعه ایفا می‌نمایند. کردها زن را به عنوان یک تکیه گاه برای مرد در نظر گرفته‌اند. عرب‌ها نیز معتقدند که زنان و مردان از حقوق مساوی برخوردارند یعنی اینکه نسبت به گذشته وضعیت زنان بهتر شده است.

در سؤال دوم عنوان گردید که با توجه به رابطه زن و شوهر نقش زن در تصمیم‌گیری‌های خانواده به چه صورت است؟

قومیت‌های مختلف اعتقاد دارند که در وضعیت فعلی زنان در تصمیم‌گیرهای خانواده نقش مهم و تعیین‌کننده‌ای دارند.

نگرش‌های مذهبی تقدیر الهی و تنظیم خانواده

اسلام یکی از ادیان بزرگ الهی است که احتمالاً از افزایش رشد جمعیت حمایت می‌کند. این دین بیش از یک میلیارد نفر پیرو دارد که از رشد جمعیتی قابل ملاحظه‌ای برخوردارند. این دین علاوه بر مجاز بودن تعدد زوجات، زاد و ولد را نیز تشویق می‌کند. برحسب بعضی فتاوی نظیر فتاوی شیخ عبدالله القوال قویلی: «با زن مهربان و بارور ازدواج کن چون که این فعل در بین ملل امتنان خاطر مرا فراهم می‌آورد». از نظر این قبیل متفکرین، ایده‌آل ازدواج توالد و تناسل است. ابن خلدون مورخ و جامعه‌شناس اسلامی نیز در زمینه‌ی جمعیت بر این عقیده است که یک جمعیت اسکان یافته متراکم باعث می‌شود که تقسیم کار بهتر و بیشتر صورت گیرد. منابع در آن بهتر مورد بهره برداری قرار می‌گیرند (شیخی، ۱۳۸۳).

در این قسمت سؤالی مطرح گردید به این عنوان که: آیا شما به تقدیر الهی در مورد فرزندآوری اعتقاد دارید یا خیر؟

اقوام ایرانی نگرش‌های مذهبی و تقدیرالهی را در زندگی خود به عنوان یک اصل مهم پذیرفته‌اند و اتفاقات و تغییرات را جزو تقدیرات و اصل‌های مورد خواست پروردگار دانسته‌اند.

سقط جنین

در برخی از کشورها سقط جنین به عنوان یکی از راه‌های پیشگیری از بارداری‌های ناخواسته به رسمیت شناخته شده است ولی در اکثر کشورها اسلامی با مخالفت عموم روبرو شده است. علیرغم آن، مطالعات مختلف نشان می‌دهد که درصد قابل توجهی از زنان به منظور کنترل باروری و برای پرهیز از داشتن فرزند ناخواسته به سقط جنین روی می‌آورند (عباسی‌شواری، ۱۳۸۱). سؤالی که مطرح می‌گردد این است که:

آیا به نظر شما سقط جنین می‌تواند به عنوان یکی از راه‌های پیشگیری از بارداری ناخواسته استفاده شود؟ پاسخ‌ها به شرح زیر می‌باشد:

همانگونه که در پاسخها مشاهده می‌گردد قریب به اتفاق با رد سقط جنین موافق بوده و هیچ تمایلی به استفاده از آن ندارند.

نتیجه گیری

نگرش قومیت‌های مختلف ایران در مورد تعداد ایده‌آل فرزندان متفاوت است که با یافته‌های عباسی شوازی (۱۳۸۳)، صادقی (۱۳۸۳) و حسینی (۱۳۸۳) مطابقت دارد. ریشه‌ی تمایل افراد به فرزندان کم را می‌توان در عوامل مختلف از قبیل عوامل فرهنگی، اقتصادی، آموزشی، تربیتی، تبلیغاتی و غیره جستجو کرد. زنان قومیت‌های مختلف معتقد بودند که فوت فرزند مادر را در ابعاد روحی و روانی تحت تأثیر قرار می‌دهد. زنان مذکور به این مسأله که آیا در صورت از دست دادن فرزند به بچه‌دار شدن مجدد فکر می‌کنند یا نه اشارهای ننموده‌اند.

در مورد هدف از فرزندآوری زنان اقوام مختلف برنامه‌ریزی و تحویل فرزندان سالم به جامعه در اولویت اول قرار دادند در اولویت دوم کمک به خانواده و بقای نسل و گرم شدن زندگی مشترک را از اهداف فرزندآوری ذکر شده است. داشتن فرزندان سالم که برای خانواده، جامعه و کشور مفید باشند، از آمال و آرزوهای دیرینه ایرانیان است. به طوری که در خرده اوستا آمده است: ای اهورامزدا به من فرزندی عطا فرما که با تربیت و دانا بوده و در هیات اجتماع داخل شود به وظیفه خود رفتار نماید، فرزندی رشید و محترم که حاجت دیگران را برآورد، فرزندی که بتواند در ترقی و سعادت خانواده، شهر و کشور خود بکوشد. و نیز در یسنا آمده است که « ای اهورامزاد به من فرزندی عطا فرما که از عهده انجام وظیفه نسبت به خانواده من، شهر من و مملکت من برآمده باشد و پادشاه دادگر مرا یاری کند (وکیلان، ۱۳۷۶). ضمناً منابع اسلامی ما نیز مشحون از آیات و روایات فراوان در این زمینه است. والدین باید از مسائل تربیتی کودکان و روش‌های آن و شیوه‌ی تأثیرگذاری بر کودک اطلاع داشته باشند. زیرا عمل کردن بدون داشتن اطلاع کافی نه تنها آنها را به هدف نمی‌رساند بلکه حتی ممکن است از هدفشان نیز دور نماید.

اقوام مختلف معتقد بودند که اگر تعداد فرزندان کمتر باشد رسیدگی به مسایل تربیتی و آموزشی آن برای والدین امکان‌پذیرتر و ساده خواهد بود. لذا می‌توان گفت که در کنار

عوامل سایر، یکی از عوامل مؤثر در کاهش باروری تغییر نگرش والدین در زمینه‌ی نحوه‌ی تربیت فرزندان است.

در مورد تأثیر سنت‌ها در فرزندآوری باید گفت که هنوز سنت‌های خانوادگی پابرجا بوده و خانواده‌ها به آن مقید و پای‌بند می‌باشند. که این نشانه از بافت سنتی خانواده‌های ایرانی دارد. قریب به اتفاق زنان اقوام مختلف فرزندان را ادامه‌دهندگان نسل و یاوران خود در زمان پیری می‌دانند و این نشان‌دهنده‌ی وفاداری آنان به سنت‌ها و ارزش‌های قدیمی در جامعه می‌باشد. زنان مذکور به ارجحیت جنسی فرزند اعتقادی ندارند. دختر یا پسر بودن فرزند را مهم تلقی نمی‌کنند، به جای ارجحیت جنسی فرزندان پارامترهای دیگر را مدنظر قرار می‌دهند. به طوری که کردها اراده‌ی خداوند، بلوچ‌ها سالم و مفید بودن فرزندان برای خانواده و جامعه، عرب‌ها و لرها سالم بودن فرزند و ترک‌ها رزاقیت خداوند در این زمینه را مورد تأکید قرار دادند.

قریب به اتفاق نمونه آماری این پژوهش نقش و نظرات والدین را در ازدواج و تشکیل خانواده به جهت تجربیات فراوان مؤثر دانسته‌اند. به نظر آنان ازدواج تحت تأثیر شرایط ادامه تحصیل است. به طوری که ترک‌ها و کردها تلویحاً ازدواج را منوط به فراهم بودن شرایط ادامه تحصیل می‌دانند. عرب‌ها و بلوچ‌ها برای ادامه تحصیل در مقایسه با ازدواج ارجحیت قایل هستند. اما نظر لرها این است که افراد برای تصمیم‌گیری در این با هم متفاوت هستند. این که ازدواج برای فرد مهمتر است یا ادامه تحصیل، شرایط و دیدگاه‌های شخصی افراد تعیین‌کننده است. پایگاه‌های بهداشتی تنظیم خانواده و رسانه‌های ارتباط جمعی منبع آگاهی و اطلاع زنان در مورد تنظیم خانواده است. لرها و بلوچ‌ها معتقدند که دانش و آگاهی آنها در مورد وسایل تنظیم خانواده تغییر کمی داشته است. با توجه به دیدگاه نمونه آماری بین ازدواج و فاصله اولین فرزند بعد از ازدواج نسبت به گذشته تغییر یافته است. آنان معتقد بودند که وضعیت اقتصادی مناسب در باروری و نتیجه آن که تربیت فرزندان می‌باشد، تأثیر مستقیم خواهد گذاشت.

بلوچ‌ها، عرب‌ها و لرها به این نکته که وضعیت اقتصادی با افزایش تعداد فرزندان رابطه‌ی مستقیم دارد، مخالف بودند. یعنی اینکه ازدیاد تعداد فرزندان را متأثر از وضعیت اقتصادی مطلوب نمی‌دانند. لرها و ترک‌ها ازدیاد یا کاهش فرزندان را متأثر از سلیقه افراد

و نظر خانواده می‌دانند. در نتیجه می‌توان گفت که بهبود وضعیت مالی از عوامل مؤثر در زیاد شدن فرزندان نیست.

از دیگر نتایج این پژوهش این است که نمونه آماری معتقد بودند که امروزه زنان به جهت تغییر ساختار جوامع نقش بیشتری در خانواده و جامعه ایفا می‌نمایند. کردها زن را به عنوان یک تکیه‌گاه برای مرد در نظر گرفته‌اند. عرب‌ها نیز معتقدند که زنان و مردان از حقوق مساوی برخوردارند یعنی اینکه نسبت به گذشته وضعیت زنان بهتر شده است. قومیت‌های مختلف اعتقاد دارند که در وضعیت فعلی زنان در تصمیم‌گیرهای خانواده نقش مهم و تعیین‌کننده‌ای دارند. اقوام ایرانی نگرش‌های مذهبی و تقدیر الهی را در زندگی خود به عنوان یک اصل مهم پذیرفته‌اند و اتفاقات و تغییرات را جزو تقدیرات و اصله‌ای مورد خواست پروردگار دانسته‌اند. قریب به اتفاق آنان با رد سقط جنین موافق بوده و هیچ تمایلی به استفاده از آن ندارند.

با توجه به بررسی‌های بعمل آمده می‌توان اینگونه نتیجه‌گیری نمود که به جهت افزایش آگاهی و اطلاعات افراد از طریق رسانه‌ها (رادیو و تلویزیون و ...) سطح فرهنگی و دانش خانواده‌ها افزایش یافته است به گونه‌ای که علیرغم وابستگی آنان به برخی از ارزشهای سنتی در خانواده، ملاک‌ها و معیارهای جدیدی را که در راستای اعتلای خانواده می‌باشد، پذیرفته و بدین‌سان به جهت همگام شدن با جامعه از برخی خواسته‌های خود چشم‌پوشی نموده و از فرصت‌ها به جهت اعتلای ساختار خانوادگی خود استفاده می‌نمایند. به‌گونه‌ای که در برخی از پاسخها مشخص گردیده علیرغم وابستگی به سنن و ارزشهای خانوادگی، از برخی رسوم همچون تعدد فرزندان و غیره روی برگردان شده و خود را با جامعه فعلی وفق داده‌اند.

منابع

- ۱- امیراحمدیان، بهرام. درجه‌ی توسعه‌ی یافتگی استان‌ها و همسازي ملي در ايران. فصلنامه مطالعات ملي، شماره ۹۹-۱۲۸. ۱۳۷۸.
- ۲- ام‌هیر، دیوید، جامعه و جمعیت، ترجمه‌ی یعقوب فروتن، انتشارات دانشگاه مازندران، ۱۳۸۰.
- ۳- حسینی، حاتم. «رابطه مرگ و میر و توسعه در استان ایران» فصلنامه علوم اجتماعی، شماره ۱۷، صص ۷۱-۹۶. ۱۳۸۰.
- ۴- حسینی، حاتم. قومیت و باروری: تحلیل رفتاری باروری گروه‌های قومی کرد و ترک در مناطق روستایی شهرستان ارومیه. طرح پژوهشی مرکز مطالعات و پژوهش‌های جمعیتی آسیا و اقیانوسیه. ۱۳۸۳.
- ۵- حسینی، حاتم. بررسی رابطه قومیت و باروری در مناطق روستایی شهرستان قروه. مجموعه مقالات سمینار مسایل جمعیتی ایرانبا تاکید بر جوانان، تهران: مرکز مطالعات و پژوهش‌های جمعیتی آسیا و اقیانوسیه، صص ۴۱۱-۴۳۸. ۱۳۸۴.
- ۶- سرایی، حسن. مرحله اول گذار جمعیتی ایران. نامه علوم اجتماعی، شماره ۹ و ۱۰، صص ۵۱-۶۷، ۱۳۷۶.
- ۷- شیخی، محمد تقی، جامعه‌شناسی جمعیت و تنظیم خانواده، نشر دیدار، ۱۳۸۳.

- ۸- صادقی، رسول. قومیت و باروری: تحلیل رفتار باروری گروه‌های قومی در ایران. پایان‌نامه دوره کارشناسی ارشد جمعیت‌شناسی، دانشگاه تهران، دانشکده علوم اجتماعی، ۱۳۸۳.
- ۹- طالب، مهدی و محسن گودرزی. «قومیت، نابرابری آموزشی و تحولات جمعیتی» نامه علوم اجتماعی، شماره ۲۱، صص ۱۱۳-۱۴۲، تهران، ۱۳۸۲.
- ۱۰- عباسی شوازی، محمد جلال. «همگرایی رفتارهای باروری در ایران، میزان روند و الگوی سنی باروری در استان‌های کشور در سال‌های ۱۳۵۱ و ۱۳۷۵» نامه علوم اجتماعی، شماره ۱۸، ۱۳۸۰.
- ۱۱- عباسی شوازی، محمد جلال. همگرایی رفتارهای باروری در ایران، در طی سال‌های ۵۱ و ۷۵ نامه‌ی علوم اجتماعی، شماره ۱۸ و ۲۰، ۱۳۸۱.
- ۱۲- عباسی شوازی، محمد جلال و همکاران. «بررسی زنان در مورد رفتارهای باروری در استان یزد» نامه علوم اجتماعی، شماره ۲۰، صص ۱۶۹ تا ۲۰۳، ۱۳۸۱.
- ۱۳- عباسی شوازی، محمد جلال و همکاران. تحولات باروری در ایران: شواهدی از چهار استان منتخب، معاونت سلامت وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی، ۱۳۸۳.
- ۱۴- عباسی شوازی؛ محمد جلال و عباسی عسکری ندوش. «تغییرات خانواده و کاهش باروری در ایران. نامه علوم اجتماعی، شماره ۲۵، صص ۲۵ تا ۷۵، ۱۳۸۴.
- ۱۵- کاترین مارشال، ترجمه‌ی دکتر علی پارسائیان، روش تحقیق کیفی، دفتر پژوهش‌های فرهنگی، ۱۳۷۷.
- ۱۶- محسنی، منوچهر، آگاهی‌ها و نگرش‌ها و رفتارهای اجتماعی فرهنگی در ایران، گلپان، ۱۳۷۹.
- ۱۷- معتمدی، زهرا، رفتار با کودک، انتشارات لک لک، ۱۳۷۴.
- ۱۸- میرزایی، محمد و همکاران. «بررسی و تحلیل مسایل و چالش‌های جمعیتی ایران و پیامدهای آن» گزارش طرح پژوهشی کمیسیون جمعیت و چالش‌های اجتماعی شورای عالی انقلاب فرهنگی، ۱۳۸۲.
- ۱۹- وکیلان، منوچهر. تاریخ آموزش و پرورش ایران و اسلام. تهران: دانشگاه پیام نور، ۱۳۷۶.

- 20- Abbasi- Shavazi ,MJ.(2001) "Below Replacement- Level Fertility in iran: progress and prospects" papers prepared for the IUSSP Seminar on: international Perspectives on Low Fertility: Trends , Theories and Pochicies, Tokyo .
- 21-Abbasi- Shavazi ,MJ.(2002) 'Recent CHANGES And The Future Of Ferihity in Iran Paper Presented at the Expert Group Meeting on Countinuing Fertility Transition, Population Division of The United Nations , March 13-18 , New York .
- 22-Abbasi- Shavazi ,M. and others (2003) "Changes In Family , Fertility Behavior and Attitudes in Iran " , Workin demography , No . 88, Demography and sociology Program , Researrch School of Social Sciences , Australian National University .
- 23-Cleland , J . and Wilson , c, (1987) "Demand Theories of the Fertility Transition ; An Iconoclastic View " , Population Studies 41:5-30.
- 24-Hosseini- Chavoshi,M , Peter McDonald AND Mohammad Jala Abbasi – Shavazi (2005)
- 25-"Fertility Dynamics in Iran, 1970-2000; Parity Progression Ratios and Measures of Starting , Spacing and Stopping " , Paper Presented at XXV International Population Conference at the IUSSP, 18-23 July, Tours, France.
- 26-Mirzaie, M. (2005) "Swings in Fertihity Limitation in Iran" , Critigue :Critical Middle Eastern Studies , Vol .14, No . 1,25-33.
- 27-Kollehlon , Konia T. (1989)"Ethnicity and Fertility in Liberia : Test of the Minority Group Status Hypothesis" Social Biology , Vol . 36, No.1-2,PP.67-81.
- 28-Thapa, S.(1989)" The Ethnic Factor in the Timing of Family Formation in Nepal"; Asia-Pacific Population Journal, 4(1):3-34.
- 29-Thompson , W.(1929) Thapa, S.(1989) " The Ethnic Factor in the Timing of Family Formation in Nepal ",Asia-Pacife Population Journal 4(1):3-34.